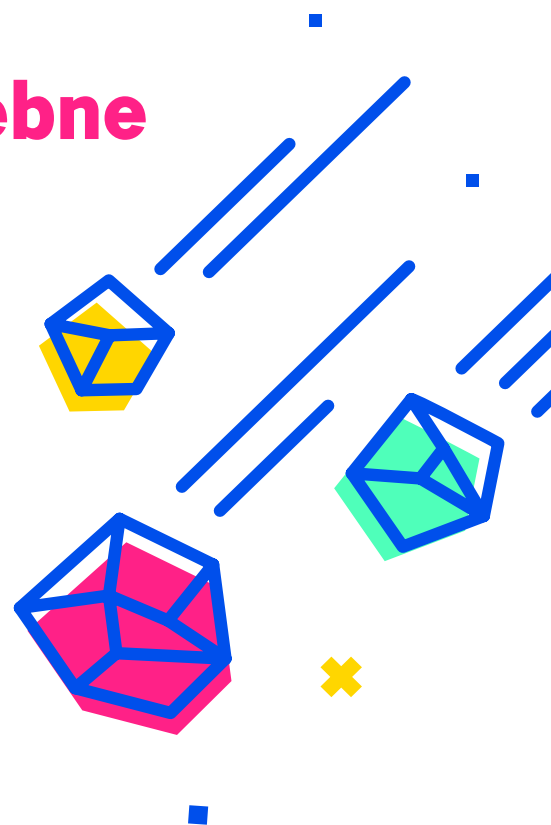

Jakie zmiany są potrzebne w polskiej szkole?

Raport ze spotkań organizowanych przez Uniwersytet Dzieci

Fundacja Uniwersytet Dzieci od 2007 roku rozbudza dziecięcą ciekawość i upowszechnia nowoczesne metody edukacji. Działa w dwóch obszarach: organizuje sobotnie zajęcia z naukowcami w pięciu miastach w Polsce oraz popularyzuje w szkołach podstawowych autorskie scenariusze lekcji w ramach Uniwersytetu Dzieci w Klasie. Dzięki swoim programom dociera do ponad 70 tys. dzieci rocznie i pomaga w budowaniu lepszej przyszłości!

W dokumencie tym zebrano wnioski z sześciu spotkań społeczności nauczycieli, uczniów, naukowców, przedstawicieli władz wyższych uczelni, pracodawców oraz pracowników Uniwersytetu Dzieci. Przedstawione poniżej punkty są przyczynkiem do szerokiej dyskusji o kształcie polskiej edukacji i nie mają charakteru całościowego.

Czas i miejsce spotkań

Zebrane wnioski pochodzą z międzyśrodowiskowych rozmów, które przeprowadzono na przestrzeni roku, od lutego 2019 roku do lutego 2020 roku.

Odbyły się one w:

- ✖ Olsztynie (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 15.02.2019),
- ✖ Wrocławiu (Uniwersytet Przyrodniczy, 26.02.2019),
- ✖ Gdańsku (Uniwersytet Gdański, 24.10.2019),
- ✖ Warszawie (Uniwersytet Warszawski, 27.11.2019),
- ✖ Krakowie (Uniwersytet Jagielloński, 10.12.2019)
- ✖ oraz ponownie we Wrocławiu (Uniwersytet Przyrodniczy, 26.02.2020).

W spotkaniach ogółem uczestniczyło 287 dyskutantów. Większość dyskusji zainspirowana była krótkim wykładem eksperta z dziedziny edukacji, pedagogiki, psychologii lub socjologii. Wykładowcami-inspiratorami byli: prof. Henryk Mizerek (UWM), prof. Anna Giza-Poleszczuk (UW), dr Marta Jósewicz (SWPS), mgr Anna Pactwa (UJ).

Cel spotkań

Uważamy, że mamy taką szkołę, jaką sobie przez lata wypracowaliśmy. Jeśli chcemy ją zmienić, to tylko poprzez wdrożenie dużej zmiany społecznej. Dzięki współpracy z wieloma środowiskami Uniwersytet Dzieci dysponuje olbrzymim potencjałem w procesie zmian.

Głównym celem debat było zebranie wytycznych potrzebnych do wprowadzenia zmian w polskiej edukacji, w szczególności w zakresie kształcenia nauczycieli. Jako Fundacja planujemy wypracowanie programu kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i nauczycieli przedmiotowych – w postaci programu rocznych studiów podyplomowych i fakultetu zajęć z metod aktywizujących obejmującego praktykę na Uniwersytecie Dzieci.

Po co uczymy?

„Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju”¹. Zadaniem szkoły są: upowszechnianie wśród uczniów wiedzy i kształtowanie ich kompetencji, dbanie o rozwój psychofizyczny oraz modelowanie postaw dzieci i młodzieży po to, by byli szczęśliwi i, najlepiej jak to możliwe, odnaleźli się w codziennie zmieniającym się świecie.

W dyskusjach wybrzmiewa znaczenie kształtowania kompetencji i postaw jako zadania szkoły, do którego systemowo nie przywiązuje się wystarczającej wagi. Umożliwienie nabywania wiedzy to niezaprzeczalnie wartościowy cel szkoły; poniższe wnioski wskazują jednak jasno, jak bardzo potrzebna jest zmiana sposobu dochodzenia do wiedzy. Poniżej przedstawiamy wnioski ze wszystkich spotkań.

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo Oświatowe (Dz.U. 2017 poz. 59), preambuła.

Jakie kompetencje?

Dyskutanci wymienili kompetencje potrzebne do życia w XXI wieku. Zgrupowano je według klasyfikacji zaproponowanej przez prof. Annę Gizę-Poleszczuk podczas spotkania na Uniwersytecie Warszawskim.

Kompetencje społeczne i emocjonalne:

- ✘ zdolność do empatii, szacunku, współpracy
- ✘ organizowanie pracy innych – motywowanie i przywództwo
- ✘ umiejętność negocjowania – ustalenie wspólnych reguł i wartości
- ✘ zarządzanie emocjami
- ✘ umiejętność dobrego komunikowania się – jasne wypowiedanie się,
- ✘ umiejętność prezentacji i autoprezentacji
- ✘ samoświadomość (swojej osobowości, świadomość swoich mocnych i słabych stron)
- ✘ poczucie sprawczości
- ✘ elastyczność.

Wyższe kompetencje poznawcze:

- ✘ umiejętność ciągłego uczenia się, oduczania i dostosowywania do wymagań zmieniającego się świata
- ✘ rozwiązywanie wieloaspektowych problemów
- ✘ umiejętność ewaluacji.

Umiejętność wykorzystywania nowych technologii:

- ✘ biegłość informacyjna, wyszukiwanie i analizowanie informacji oraz wyciąganie wniosków i korzystanie z nich w praktyczny sposób w życiu codziennym.

Postawy

Aby wykształcić potrzebne młodemu człowiekowi i światu kompetencje, warto modelować w szkole konkretne postawy, utrwalające takie cechy jak: ciekawość, odwaga, otwartość i wytrwałość.

Jak uczyć? Jak przekazywać wiedzę, rozwijać kompetencje i modelować postawy?

Uczeń w centrum

Szkoła jest dla ucznia, system edukacji jest dla ucznia, nauczyciel jest dla ucznia. Nawet podstawa programowa jest dla ucznia. Dla konkretnego indywidualnego ucznia, a nie dla anonimowej zbiorowości uczniów, nazwisk czy numerów w dzienniku elektronicznym. Podstawa programowa nie funkcjonuje dla samej siebie. Te oczywiste twierdzenia wymagają wypowiedziania, powtarzania i przywoływania oraz stanowią punkt wyjścia do wszystkich proponowanych tu rozwiązań.

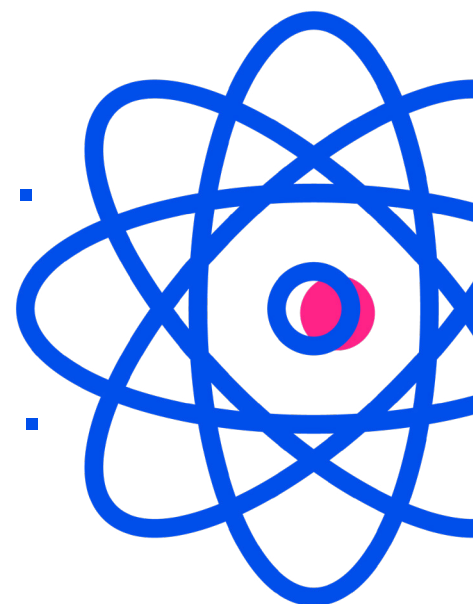
Uczniowie mówią, że mają głód wiedzy, ale chcą się uczyć w konkretnych warunkach, atmosferze i dobrych relacjach. Szybkie tempo pracy, podporządkowanie całości procesu edukacji ocenianiu ze szczególną rolą braków ucznia, a nie jego sukcesów, nie sprzyja uczeniu się. Wszyscy uczniowie biorący udział w debatach podkreślali ważność emocji – również ich własnych – w procesie uczenia się.

Rola nauczyciela

„Nauczyciel jest bardzo ważny w życiu ucznia” – kolejne banalne z pozoru zdanie wypowiedziane przez młodzież otwiera wiele ważnych wątków. Od osobowości nauczyciela, jego podejścia do ucznia, ale także od jego pasji, sposobu zachowania i działania zależy, czy i jak będą się uczyć jego podopieczni.

Tę ważność nauczyciela można wyrazić w trzech ujęciach portretowanych przez uczniów.

Nauczyciel jako człowiek

Jest sympatyczny, „ludzki”, interesuje się uczniem, jego dobrostanem oraz bagażem doświadczeń, z jakim przychodzi do szkoły. Znajduje sposoby na dotarcie do każdego. Młodzież jest przekonana, że to możliwe.

Nauczyciel jako pasjonat

Zaraża swoim zaciekawieniem. Uczniowie twierdzą, że styl nauczania zależy od osobowości nauczyciela, a nawet sugerują, że od jego zainteresowań powinien zależeć program nauczania.

Nauczyciel jako mentor, a nie komputer

Nauczyciel powinien być kompetentny, ale nie musi wiedzieć wszystkiego. Na pewno też warto, by wszystkiego uczniowi nie przekazywał w sposób podawczy. „Jeśli nauczyciel wskaże mi drogę i pokaże, jak znaleźć odpowiedzi samemu, to ja to zapamiętam. Nie chodzi o to, by zawsze było fajnie, ale szkoła musi umieć zaciekawiać, a nauczyciel – zarażać pasją” (Janek Radziwon, 16 lat, Warszawa).

System

Kształcenie nauczycieli

„Kompetencje, o których mowa powyżej, można wykształcić tylko w praktyce” (prof. Anna Giza-Poleszczuk, UW). Nie da się ich nabyć poprzez opowiadanie o nich. Wydaje się więc zasadne, by nauczyciel był w nie wyposażony – miał szansę je praktykować. Potrzeba do tego nowego programu kształcenia nauczycieli, od systemu rekrutacji i selekcji na studia i specjalności nauczycielskie, poprzez praktyczne rozwijanie u przyszłych nauczycieli kompetencji miękkich, społecznych, poznawczych i technologicznych.

Kluczowy jest sposób przekazywania wiedzy – mówimy od jakiegoś czasu o odchodzeniu od modelu podawczego, ale nauczyciel już w trakcie swoich studiów musi być nie tylko wyposażony w wiedzę o aktywizujących metodach nauczania, ale również ich doświadczyć poprzez poważną praktykę w szkole. Większość nauczycieli-absolwentów nie czuje się przygotowana do uczenia², właśnie przez nieprzywiązywanie wagi do praktyk i staży, ważniejszych (szczególnie w tych właśnie metodach aktywizujących) niż wiedza teoretyczna.

Ważne by nie poprzestać na efektywnym nauczaniu tylko na studiach. Niech nauczyciel doskonali swoje kompetencje w procesie uczenia się przez całe życie, ciągle się rozwija i doksztalca. Istotne by nauczyciele tworzyli społeczność, wspierali się, mieli swoje miejsce na wymianę doświadczeń i rozwiązywanie codziennych problemów. Stwórzmy im też więcej okazji do konsultowania rozwiązań z zagranicy lub poznawania różnych nurtów edukacyjnych również w Polsce. Wspierajmy ich w walce z wypaleniem zawodowym. Wraz z dobrym kształceniem i szerokim rozumieniem kluczowej roli nauczyciela zmienimy jego pozycję i prestiż. Nauczyciel winien być zawodem marzeń, do którego dążą najlepsi. Niech nauczyciel będzie autorytetem nie tylko dla swojego ucznia, ale dla każdego obywatela, który rozumie wagę jego pracy dla rozwoju społeczeństwa i kraju.

Metodyka

Ważną propozycją metodyczną dla przyszłych nauczycieli jest Metoda Pytań i Doświadczeń Uniwersytetu Dzieci – metoda do aktywizacji uczniów i samodzielnego dochodzenia do wiedzy, praktykowana m.in. jako schemat lekcji w nauczaniu wczesnoszkolnym oraz przedmiotowym w szkole podstawowej.

² Andrzej Zaleski-Ejgierd, *Kształcenie kandydatów na nauczycieli i adaptacja w szkołach*, [w:] „Kontrola Państwa”, nr 1/2018, Najwyższa Izba Kontroli, 2018, s. 85–101.

Oparcie tematu lekcji i aktywności na zaciekawieniu uczniów, nauka krytycznego myślenia i elementy pracy projektowej, które budują tę metodę, zapewniają aktywne i skuteczne uczenie się i odpowiadają na potrzeby efektywnego nauczania.

Również inne metody, w większości wywodzące się z nurtu konstruktywizmu, które rozwijają zainteresowania i pasje uczniów, pozwalają im samodzielnie dochodzić do wiedzy, uczą sprawstwa i rozwijają kompetencje miękkie; są godne nie tylko praktykowania w szkole, ale również szerokiego włączenia ich do curriculum przyszłych nauczycieli.

Stosujmy nauczanie przez wchodzenie w role, przez doświadczenia, współtworzenie kultury i sztuki. Niech dzieci same tworzą prototypy innowacyjnych rozwiązań, niech szkoła nawiązuje bezpośredni kontakt z pracodawcami, by mieć kontakt z rynkiem pracy, inspirować dzieci i prezentować możliwości. Stwarzajmy możliwości uczenia się od mistrzów, mentorów (również tych spoza szkoły), starszych osób.

Interdyscyplinarność

To słowo przywoływano wielokrotnie w wypowiedziach wszystkich grup dyskusyjnych. Nauczajmy tak, by uczeń zdobywał wiedzę i myślał całościowo, interdyscyplinarnie, z wykorzystaniem metodyki STEAM, nie zawsze z podziałem na przedmioty, których program wzajemnie ze sobą nie koresponduje. Promujmy w szkole autorskie programy międzyprzedmiotowych zespołów nauczycieli, które pracują z uczniami metodą projektową, niekoniecznie dzieląc dzień szkolny na 45-minutowe lekcje, ale bloki modułowe.

„Szkoła jest życiem, a nie przygotowaniem do życia”
(prof. Małgorzata Żytko, UW). Dziecko to człowiek, który przychodzi do szkoły z konkretnego domu, z konkretnymi doświadczeniami, przeżyciami i emocjami.

Nie traktujmy wszystkich dzieci tak samo, bierzmy pod uwagę ich indywidualne uwarunkowania oraz etap rozwoju emocjonalnego i intelektualnego, na którym w danym momencie się znajdują. Doceniajmy postęp w pilności, w motywacji, a nie wprowadzajmy sankcje za niedorównanie innym lub tak zwanej średniej. Traktujmy poważnie postulat, by szkoła stała się sferą dialogu i wzajemnego słuchania się. Jeśli trzeba, przeciwdziałajmy negatywnym skutkom przebudźcowania, pokazujmy różne ścieżki rozwoju, nie przeladowujmy informacjami.

Otoczenie społeczne

Ważne by konkretne rozwiązania programowe w edukacji odpowiadały potrzebom rynku (a badania pokazują, że tak się nie dzieje³) i współgrały z programami wyższych uczelni, które proponują absolwentom szkół dalsze etapy edukacji lub prowadzą do określonego zatrudnienia.

Z drugiej strony ważne by powyższe założenia do zmian w szkole były zrozumiałe dla całego społeczeństwa. Potrzebna jest szeroka akcja informacyjna z kampanią społeczną promującą wyżej wymienione wartości z przypomnieniem, że szkoła jest dla ucznia i że w szkole może i powinno być ciekawie.

³ Państwowa Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Rynek pracy, edukacja, kompetencje – kwiecień 2019. Deloitte na zlecenie Coca-Coli, #MłodziPrzyGłosie, 2018.

Relacja w edukacji

Waga relacji w szkole i w edukacji jest nie do przecenienia. Dobre relacje stanowią warunek prawidłowego rozwoju emocjonalno-społecznego oraz poznawczego (H. Harlow, B. Spitz, K. Lorentz, J. Bowlby). Potrzeba miłości i akceptacji jest potrzebą równą potrzebie zaspokojenia głodu. Tak zwane wzorce przywiązań wykształcone w dzieciństwie odtwarzamy potem przez całe życie – od przedszkola i szkoły zaczynając. Warto zaczynać relacje w edukacji od uświadomienia ich olbrzymiej roli jej interesariuszom, czyli w zasadzie wszystkim grupom społecznym. Tylko w bezpiecznej relacji jesteśmy w stanie się uczyć.

Relacja nauczyciel – rodzic

Powinna być zbudowana na 4 elementach:

- ✘ wzajemnym zaufaniu
- ✘ wzajemnym szacunku
- ✘ otwartości
- ✘ pewności, że obie strony za najważniejsze uznają dobro dziecka.

Relacje nauczyciel – rodzic – dziecko

Istnieje potrzeba kontaktu twarzą w twarz na każdym etapie – a więc od nawiązania tych relacji (a często w ogóle ich de facto nie ma) przez wymianę informacji, nie tylko przez dziennik elektroniczny, poprzez ewaluację danego etapu kształcenia. O każdą relację trzeba odpowiednio dbać. Rodzic i nauczyciel powinni mieć ten sam priorytet – dobro dziecka – i wspierać się wzajemnie w dbaniu o relację z uczniem.

Relacja nauczyciel – nauczyciel

W tym obszarze zauważalna jest potrzeba pracy zespołowej, w tym projektowej, z udziałem nauczycieli różnych przedmiotów. Warto też zadbać o dobre wprowadzanie młodych osób/ praktykantów/ stażystów do nauczania, na przykład poprzez: szkolenia z kompetencji miękkich, coaching czy mentoring.

Start w zawodzie może wspierać relacja z bardziej doświadczonym nauczycielem na zasadzie mistrz – uczeń, oparta na otwartości starszych stażem i partnerskim traktowaniu się niezależnie od liczby przepracowanych lat. Zauważalna jest również potrzeba umiejętnego dawania, przyjmowania i wykorzystywania informacji zwrotnej, aby nie gasić ambicji młodych nauczycieli, wzajemnie się wspierać i zrezygnować z rywalizacji. Niezaprzeczalnie ważną rolę ma też dyrektor jako facylitator powyższych dobrych praktyk.

Relacja szkoła – otoczenie zewnętrzne

Aby realizować wielkie cele i projekty, takie jak dobra szkoła, potrzebna jest współpraca wielu podmiotów i włączenie do wyżej wymienionych interesariuszy otoczenia społeczno-gospodarczego. Szkoła powinna budować dobre relacje z lokalnym biznesem i innymi instytucjami, by zyskać różnorakie wsparcie, ale też by instytucje te mogły oddziaływać na szkołę, która w efekcie będzie jak najlepiej dostosowana do współczesnego świata. Nie cały obszar biznesowy w Polsce jest gotowy do bezinteresownego wsparcia, ale coraz częściej zauważa, że jego przyszłość zależy od jakości edukacji, stąd spodziewamy się bliższych, częstszych i lepszych relacji środowiska edukacyjnego i biznesowego.

Dziękujemy, że jesteście z nami!

Chcesz mieć realny wpływ na zmianę edukacji?

- ✖ **Wspieraj** nas w tworzeniu nowych materiałów!
- ✖ **Zapisz** swoje dziecko na Uniwersytet Dzieci, a my pokażemy mu fascynujący świat naukowych doświadczeń!
- ✖ Podaj dalej akcję **#PytanieJestDobre**, niech ciekawość rośnie!
- ✖ Obserwuj nasze profile w mediach społecznościowych:

Uniwersytet
Dzieci

